

Geir Winje

2009

NOEN PERSONER OG SYMBOLER I BUDDHISTISK KUNST

EN LITEN OVERSIKT

Sist oppdatert juli 2014

Dette nettstedet må brukes som et supplement til mer generelle innføringer i buddhistisk kunst. Det fungerer ikke alene, men gir en leksikalsk og ikonografisk oversikt over noen sentrale personer i buddhistisk mytologi og noen symboler etv i tilknytning til dem. De har derfor en viss relevans for undervisningen om buddhisme i RLE. Se for øvrig bøker som Winje: *Guddommelig skjønnhet* (Universitetsforlaget 2012).

<i>Person</i>	<i>Kjennetegn</i>	<i>Symboler/attributter</i>	<i>Kommentarer</i>
Buddha i sine tidligere liv	Buddha levde ifølge jatakaene (fortellingene om hans tidligere liv) som både menneske og mange slags dyr	Fortellingene handler gjerne om at Buddha ofrer seg eller på andre måter hjelper andre, illustrasjonene viser det samme	

Symboler for Buddha / dharma (Buddhas lære)		Bl.a. Buddha-statuer (se nedenfor) Fotavtrykk Lotus Chakra (lærens hjul) Vase (overflod) Hvit elefant (jfr. legenden om Buddhas fødsel) Parasoll (kongeverdighet, beskyttelse) Bodhi-treet Løve Hjort	
Buddha som nyfødt	Gutt i ferd med å ta sju skritt - peker opp		Jfr. vesak
Buddha som asket	Mager/utsultet		Før han ble en buddha
Buddha som våkner opp (blir buddha)	Ikke mager Sitter i lotusstilling	Mudraer (håndstillinger): Én hånd berører jorden og én hånd i meditasjonsstilling (håndflaten opp) Halvåpne øyne Smil Hårdott eller «tredje øye» mellom øyebrynene Lange øreflipper Ild eller hårtopp på issen	Nirvana Jfr. lignende fremstillinger, f. eks. med begge hendene i meditasjonsmudra

Buddha som underviser		Håndstilling (mudra): Sirkel av tommel og langfinger (lærens hjul)	
Buddha som går	Gående meditasjon Omreisende lærer		
Buddha som ligger			Døende - parinirvana
Mahajkashyapa	Asket	Bok, lang stav	Buddhas disippel
Ananda	Ung, lyttende		Buddhas disippel, den som tok vare på Buddhas ord
Shariputra	Vismann	Vifte	Buddhas disippel
Subhuti		Septer	Buddhas disippel
Purna	Lærer	Røkelse	Buddhas disippel
Maudgalyayana (Mogallana)	Overnaturlige krefter	Bok, skrin, lotus	Buddhas disippel - jfr. vulan
Katyayana	Tidligere brahmin	Tiggerskål	Buddhas disippel
Anuruddha	Overnaturlig innsikt	Spesielle håndstillinger (mudraer)	Buddhas disippel
Upali	Disiplinert	Spesiell håndstilling (mudra)	Buddhas disippel
Rahula	Leder for novisene	Skriftrull	Buddhas disippel og sønn
Diverse arhater	Særlig i theravada: Disipler og andre personer som har nådd buddhastatus/nirvana	Diverse attributter	Fremstilles ofte som nærmest gale (bulende øyne etc) - har gjerne overnaturlige krefter etc
Bodhidharma	Munk I Japan (Daruma): Fremstilt som en liten, klumpete dukke med bart og stirrende øyne	Bærende på en sko	Bragte zen-buddhismen til Kina - mange legender om ham
Milarepa	Munk med langt, uflidd hår	Hånden bak øret (lyttende), tiggerskål	En av mange kjente munker fra den tibetanske buddhismens historie
Maitreya	Fremtidsbuddhaen - sitter i sin himmel og venter mens han skuer ned - i kinesisk (og vietnamesisk) kunst: en tykk, blid munk	Kongelig kledd Stupa i håret I kinesisk kunst: fem barn (fem sanser) + sekk (gaver)	Kan (særlig i theravada) forstås som bodhisattva (en som ennå ikke er buddha)

Avalokiteshvara (sanskrit: "den som ser ned (i nåde)") - kalles også Padmepani ("lotus i hånden")	Mange former: kvinne (evt med barn), kongelig person, monster, overnaturlig vesen med mange armer og 11 hoder m.m.	Lotus Øyne i håndflatene Bønnekjeder o.a.	Bodhisattvaene er i mahayana-buddhismen vesener som har nådd oppvåkningen (buddhanatur), men som i stedet for å gå over i parinirvana velger å leve videre i denne verden (samsara) for å hjelpe alle som trenger det Avalokiteshvara er den viktigste av bodhisattvaene. Han/hun er virksom i menneskenes verden, andre hjelper til i andre verdener Mange navn - kinesisk: Kuanyin/Guanyin, japansk: Kannon, vietnamesisk: Quan-am
Kshitigarbha	Mange former, bl. a. munk, monster	Stav, lykt, perle	En av mange bodhisattvaer, virksom i dødsriket/helvete
Manjushri	Mange skikkelser	Bok, lotus	En av mange bodhisattvaer, representerer visdom
Vajrapani	Ofte fremstilt i sin avskrekkende (monstrøse) skikkelse som Vajrayaksha	Vajra	Nok en sentral bodhisattva Bodhisattvaene opptrer gjerne i grupper på fem, og korresponderer som sådan med de fem himmelbuddhaene (se nedenfor)
Tara	Halvnaken, vakker kvinne med kongelige attributter		En av mange kvinnelige bodhisattvaer, kan spores tilbake til hinduisk gudinne - fremtrer ofte som fem: grønn, hvit, gul, rød og blå Tara med ulike egenskaper
Lærens beskyttere	En mengde guddommelige vesener, gjerne fremstilt som krigere, konger eller monstre	Våpen, skremmende ansiktstrekk	Dharmapalaer, vidjarajaer m.m.

Amitabha	Himmelbuddha	Relativt stort hode Velkomstmudraer I japansk kunst: Bakom to fjell	En av fem himmelbuddhaer - hersker over paradiset i vest (jfr. det rene land) - korresponderer med Avalokiteshvara - de andre himmelbuddhaene korresponderer med andre bodhisattvaer og hersker over andre paradiser (syd, øst, nord, sentrum)
Bhaisajyaguru	Medisinbuddha	Medisinskål	I mahayana: Kan forstås som et aspekt av den historiske Buddha
Adi-Buddha	Allbuddhaen, ofte fremstilt i kongelig drakt		Personifiserer den altomfattende buddhanaturen Jfr. en form for monoteistisk buddhisme
Andre mytologiske vesener	Mange typer, bl.a. hinduguder, dakinier (kvinnelige dansere), lokale guder m.m.		Forstås stort sett som buddhismens beskyttere